

HOOFSTUK 4

AFRIKAANS HUISTAAL

Lees hierdie verslag in samehang met die Afrikaans Huistaalvraestelle van November 2018.

4.1 PRESTASITENDENSE: VRAESTEL 1–3 (2014–2018)

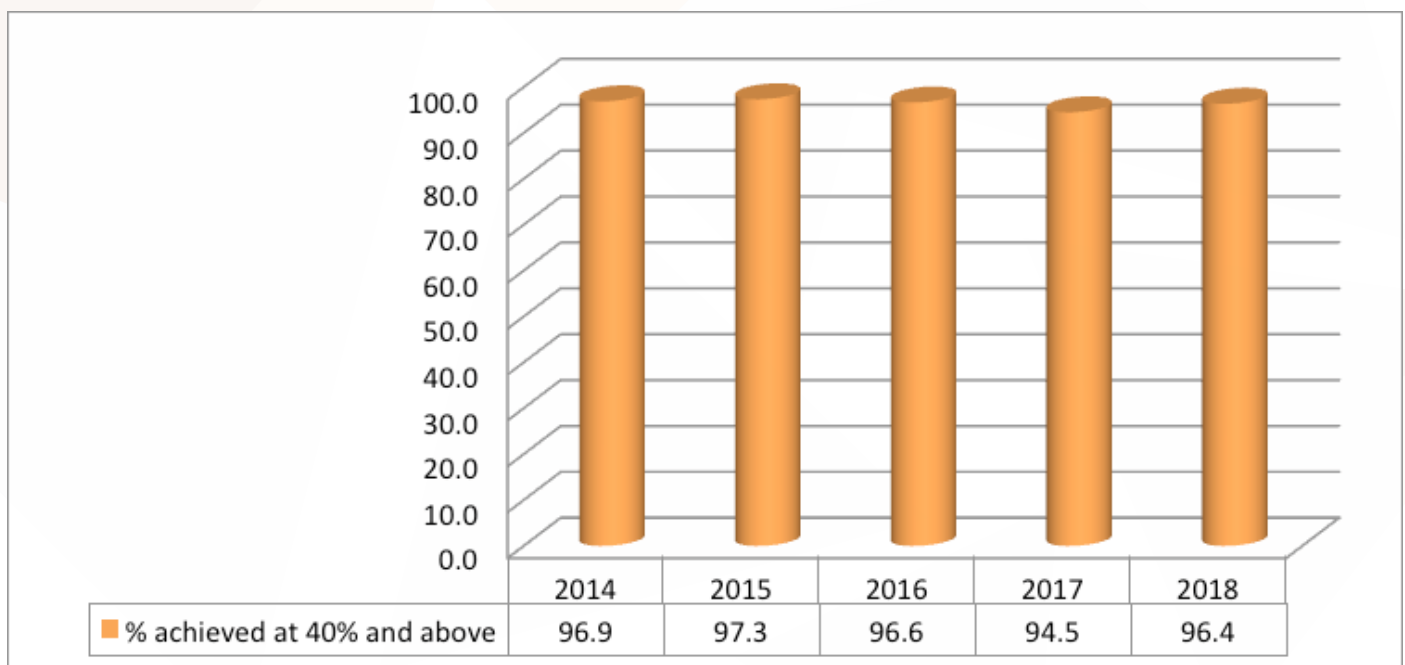
Die prestasie van die kandidate toon 'n verbetering in vergelyking met die prestasie in 2017. Uit die grafiek kan die volgende afleidings oor 2018 gemaak word:

- Die getal kandidate het met 1 719 toegeneem.
- Kandidate het in 2018 beter presteer. Die persentasie kandidate wat 40% of meer behaal het, is 96.4% teenoor 94.5% van kandidate wat in 2017 geskryf het.

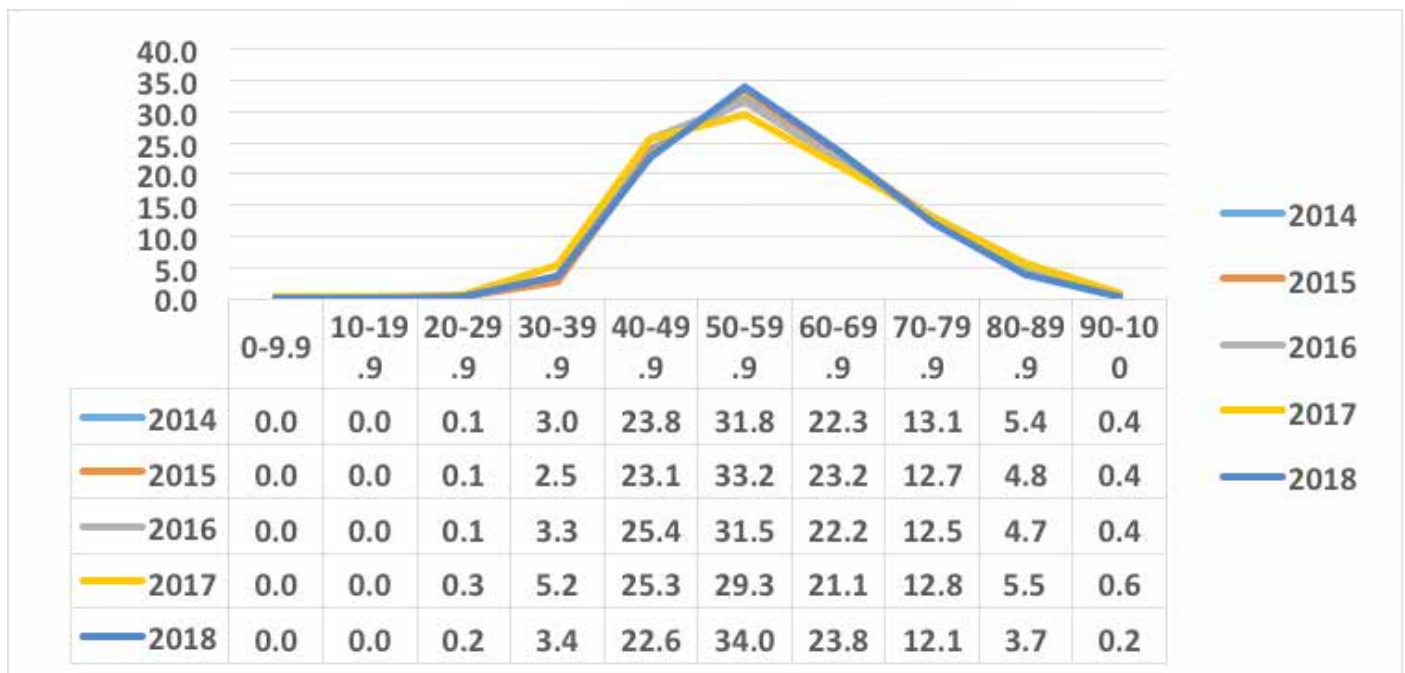
Tabel 4.1.1: Oorsig van Prestasie in Afrikaans Huistaal

Jaar	Getal leerders	Getal wat 40% en meer behaal het	Getal wat 40% en meer behaal het
2014	48,885	47,363	96.9
2015	53,799	52,366	97.3
2016	50,019	48,338	96.6
2017	46,847	44,271	94.5
2018	48,566	46,800	96.4

Grafiek 4.1.1: Oorsig van Prestasie in Afrikaans Huistaal

Grafiek 4.1.2: Prestasieverspreidingskurwe (Afrikaans Huistaal: 2014–2018)

Uit bogenoemde grafieke is dit duidelik dat daar in 2018 'n algehele toename is in die getal en persentasie kandidate wat meer as 40% behaal het, in vergelyking met die vorige jaar. In vergelyking met 2017 is daar egter 'n afname (2.9%) in die persentasie kandidate wat meer as 70% behaal het asook 'n afname (1.9%) in die persentasie kandidate wat minder as 40% behaal het.

4.2 OORSIG VAN LEERDERPRESTASIE IN VRAESTEL 1

Algemene opmerkings

- Die vraestel is gebalanseerd wat die kognitiewe vlakke en ook die moeilikheidsgraad van elke vlak betref. Die *Kurrikulum- en assesseringsbeleidsverklaring (KABV)*- voorskrifte is nagekom en die eksamenriglyne is geïmplementeer.
- Dit blyk dat (heelwat) kandidate nie genoegsame voorbereiding vir die vraestel doen deur beskikbare bronne, o.a. vorige jare se eindeksamenvraestelle, te gebruik nie. Dit bly 'n kommerwekkende tendens dat kandidate se taalvermoë, veral wat Vraestel 1 betref, nie aan die verwagtinge voldoen nie ten spyte van talle beskikbare bronne.
- Dit is opvallend dat heelwat kandidate die beantwoording van die vraestel uitdagend vind: antwoorde getuig (dikwels) van 'n gebrek aan begrip (m.a.w. kandidate verstaan nie wat van hulle verwag word nie en/of hulle begryp die opdrag glad nie); kandidate bied steeds te min inligting in antwoorde aan en/of beantwoord net een deel van die vraag; generiese antwoorde word verskaf in plaas daarvan om die antwoord(e) binne konteks van die teks aan te bied; kandidate gebruik dikwels die beskikbare tyd verkeerd.
- Baie kandidate gee steeds nie genoeg aandag aan die multivlakvrae – wat 3 of 4 punte tel – nie.
- Vrae word nie met insig gelees en noukeurig beantwoord nie. Kernwoorde in vrae word dikwels geïgnoreer/nie begryp nie.
- Dit blyk steeds dat die *KABV* in sommige skole nie as riglyn vir onderrig gebruik word nie, gevolglik toon kandidate se antwoorde 'n onvermoë om vrae oor kritiese taalbewustheid ten opsigte van leesbegrip én taalstrukture en -konvensies onderskeidelik te beantwoord.

- g. Die volgende blyk algemene uitdagings te wees waaraan die vakonderwyser reeds vanaf graad 8 aandag (binne die KABV-voorskrifte vir gr. 8 en 9) behoort te gee:
- * Gebrekkige woordeskat. Daar is kandidate wat begrippe soos geloofwaardig, ontronding en visuele aanduiding/ leidrade nie verstaan nie; gevolglik kan hulle die vraag nie korrek interpreteer nie.
  - * Heelwat kandidate lees nie met begrip nie en kan dus nie die vraag beantwoord nie, bv. kommunikasievaardighede (Vr. 1.8).

4.3 ANALISE VAN LEERDERPRESTASIE IN INDIVIDUELE VRAE IN VRAESTEL 1

VRAAG 1: LEESBEGRIP

Algemene Foute en Wanopvattinge

- a. Multivlakvrae: Al die kandidate kan nie die multivlakvrae beantwoord nie. Hulle beantwoord slegs die eerste deel van die vraag, of hulle bied nie die korrekte aantal motiverings aan nie, bv. Vr. 1.7, 1.9 en 1.17.
- b. Verbandlegging: Sommige kandidate kan nie die verband tussen paragrawe/tekste sien nie, bv. Vr. 1.7, 1.10 en 1.17.
- c. Punttoekenning: Die punttoekenning by elke vraag gee die aanduiding wat die vraagstelling vereis. Heelwat kandidate bied net een antwoord aan wanneer die vraag meer as een punt tel, terwyl die vraagstelling pertinent meer antwoorde vereis, bv. Vr. 1.11 en 1.13.
- d. Spelling: Woorde wat in die teks voorkom en wat die kandidate in die antwoord moet aanbied, word dikwels verkeerd gespел, bv. *kommunikasievaardighede*.
- e. Woordbetekenis/woordeskat: Die kandidate het 'n beperkte woordeskat en ken nie die betekenis van woorde soos *ooreenstemmende sienswyse* (Vr. 1.5) en *weerspreek* (Vr. 1.10) nie wat veroorsaak dat interpretasie van die vraag skade ly. Verder word begrippe in die vrae, bv. *kommunikasievaardighede*, se betekenis binne teksverband nie verstaan nie wat veroorsaak dat Vr. 1.8 nie effektief beantwoord word nie.
- f. Kontekstualisering: Tydens die beantwoording van vrae is die konteks van elke teks belangrik. Kandidate bied dikwels vae antwoorde aan, of probeer antwoorde uit hulle leefwêreld aanbied, terwyl alle antwoorde binne konteks van die teks aangebied behoort te word. Met die beantwoording van Vr. 1.10, 1.11 en 1.12 behoort die teksinhoud interpreteer te word om die antwoord te gee.
- g. Vraagontleding: Die vraag word nie altyd ontleed om te bepaal wat die vraagstelling vereis nie, bv. Vr. 1.7 vereis die verband tussen paragrawe. Talle kandidate beantwoord net die tweede gedeelte van die vraag. By Vr. 1.8 moes kandidate onderskei tussen aanvaarbare standarde (in die teks) wat kommunikasievaardighede beïnvloed. Talle kandidate onderskei nie tussen die gegewe en gevraagde standarde in die teks nie. Die motivering wat sommige kandidate aanbied, weerspreek soms hulle keuse by die eerste antwoord(e).
- h. Lengte van antwoorde: Daar word in lang, onsamehangende antwoorde verval, veral wanneer 'n kandidaat nie seker is van sy/haar antwoord nie – dikwels kom dit neer op 'n vermorsing van tyd.
- i. Taal: Die kandidate bied (soms) Engelse woorde in hul antwoorde aan.
- j. Interpretasie van vrae: Kandidate slaag dikwels nie daarin om die kernwoorde in die vraag korrek te interpreteer nie, bv. in Vr. 1.8 waar die belangrike woord om raak te sien *kommunikasievaardighede* is, wat 'n bepalende invloed op die antwoord het. Dieselfde geld vir Vr. 1.10 (*weerspreek*). In hierdie geval moet die kandidaat die inhoud van twee paragrawe interpreteer om te bepaal hoe dit mekaar weerspreek. Indien die kandidaat die woord *weerspreek* nie kan interpreteer nie, kan 'n relatief eenvoudige vraag nie korrek beantwoord word nie.

Voorstelle ter Verbetering

- a. Baseer onderrig op strategieë soos in die *KABV* vervat. Lê klem op die verbetering van lees met begrip, leesspoed asook -vaardighede. Onderwysers behoort die tegnieke en die terminologie in die *KABV* te gebruik sodat dit nie vir die leerders onbekend is nie. Dit sal wys wees om visuele tekste te ontleed aan die hand van kritiese taalbewustheidsaanduiders soos in die *KABV* aangedui word.
- b. Gebruik vorige jare se matriekeindeksamenvraestelle om die leerders in vraagstelling van die leesbegripstoetse te onderrig. Leesbegripoefeninge moet reeds in gr. 8 tot gr. 11 meer gereeld, volgens die vasgestelde beplanning, gedoen word. Beklemtoon bepaalde vaardighede wat in vrae teenwoordig is.
- c. Plaas klem op die kernwoord(e) in die vraag. By multivlakvrae moet leerders moeite doen om die voegwoorde in die vraagstelling raak te lees en/of die leestekengebruik te interpreteer. Die leerder kan ook die dele van die vraag met hakies aandui en die puntetoekenning by elkeen skryf. Nadat die leerder(s) die vraag beantwoord het, is dit maklik om te kontroleer of elke deel wel in die antwoord voorkom.
- d. Onderrig woordeskat wat algemeen in leesbegrip voorkom, bv. kritiese kommentaar, verband, ironie, suggestie, geïmpliseerde betekenis, konnotasie, denotasie, gesaghebbend, geloofwaardig, teikenleser, aktualiteit; verskil, ooreenkoms/ ooreenstemmende gedagte, ens.
- e. Dit sal ook goed wees om weer aan hoofletter- en leestekengebruik, sinsbou, woordkeuse en korrekte spelling aandag te gee .
- f. Onderrig die leerders om 'n eie mening (binne konteks) te vorm, te evalueer en afleidings/gevolgtrekkings te maak. Die leerders moet ook in die aanbied van feite/menings onderrig word.
- g. Dis baie belangrik dat kritiese denke geoefen en ontwikkel moet word wanneer leesbegrip onderrig word. Veral m.b.t. die visuele teks en verbandlegging moet leerders onderrig word om 'n verskeidenheid visuele tekste met die gegewe leesteks in verband te bring, dit te vergelyk, dit krities te evalueer en afleidings te maak oor die boodskap van die visuele teks.
- h. Onderwysers kan met groot vrug aandag aan die interpretasie van 'n baie groter verskeidenheid visuele tekste: advertensies, strokiesprente, spotprente, uitnodigings, kennisgewings gee. Fokus in die onderrig nie net op die prente/visuele voorstellings/ geskrewe teks/taal nie, maar op ál die kommunikasievaardighede wat in die bepaalde teks gebruik word en hoe dit aansluit by/verskil van die geskrewe teks. Fokus in die onderrig op *KABV*-vereistes soos aangedui op bl. 24.
- i. Benadruk die feit dat leerders die teks/tekste in sy geheel moet lees, anders kan hulle beslis nie begrip binne die konteks van die teks toon nie.
- j. Onderrig leerders dat die eerste antwoord wat aangebied word, nagesien word. Dit dien daarom geen doel om onnodige aanlope en inleidings, of langdradige antwoorde te skryf nie. Leerders moet onderrig word om te antwoord slegs wat gevra word. Indien twee of drie redes/antwoorde verwag word, moet leerders slegs twee of drie antwoorde aanbied. Indien hierdie onderrig- én nasienwyse reeds vanaf gr. 8 konsekwent toegepas word, sal leerders se ervaring van die gr. 12-leesvraestel aansienlik positiewer wees.
- k. Leerders moet onderrig word om die verband tussen tekste (bv. artikels) en visuele tekste (bv. spotprente/ advertensies/strokies) raak te sien en hulle moet daarop fokus om antwoorde beter/duideliker/vollediger/meer feitelik in woorde uit te druk.
- l. Verbindingswoorde by paragrawe moet uitgelig/beklemtoon word. Watter woorde/frase dui die gevolgtrekking aan? Watter woord(e) dui die samevatting aan? Is daar 'n woord/woorde wat progressie/tydsverloop/chronologie aandui? Trek verbande tussen paragrawe, die titel, die slotparagraaf en die visuele teks.

- m. Onderrig woordaanpakvaardighede om die betekenis van woorde wat vir die leerder onbekend is, te ontsluit. Dis 'n verrykende oefening vir leerders om betekenis te ontsluit wanneer hulle woordvorming tydens leesbegrip kan toepas – maar dit moet onderrig en beklemtoon word.
- n. Skenk aandag aan die volgende:
- * Wát word gevra? Gee aandag aan kernwoorde deur te onderstreep/te omkring/met 'n glimpen uit te lig.
  - * Al lui die vraag, *Waarom dink jy ...*, moet die vraag steeds binne konteks van die teks beantwoord word. Alle antwoorde wat aangebied word, moet met die inhoud/boodskap van die teks/paragraaf verband hou.
  - * Waar verskille/ironie gevra word, moet beide kante van die saak in die antwoord aangebied word.
  - * Kritiese taalbewustheid wat in die *KABV* (bl. 24) spesifiek vir leesbegrip aangedui word, moet op 'n gereelde basis intensief onderrig word.

VRAAG 2: OPSOMMING

Algemene Opmerkings

- a. Hierdie afdeling word redelik goed beantwoord; baie kandidate verwerf volpunte. Alhoewel die swakker kandidate in die meeste gevalle die wenke kan identifiseer, slaag hulle nie altyd daarin om dit in volsinne in 'n logiese paragraaf aan te bied nie.
- b. Die meeste kandidate is egter in staat om die opdrag uit te voer. Die volledigheid van wenke en korrekte sinsbou beïnvloed sommige kandidate se punte.

Algemene Foute en Wanopvattinge

- a. Paragrafering: Enkele kandidate bied nie die opsomming in paragraafvorm, soos in die opdrag aandui, aan nie. 'n Kandidaat wat meer as een paragraaf aanbied, verbeur baie punte omdat net die eerste paragraaf nagesien word.
- b. Beplanning: Dit blyk dat heelwat kandidate die opsomming beplan, maar die beplanning word nie in alle gevalle doodgetrek of as 'beplanning' aangedui nie.
- c. Taalgebruik en struktuur: (Soms) word die begin van sinne nie met hoofletters aangedui nie. Soms word woorde wat in die teks voorkom, verkeerd gespél. Enkele kandidate bied al die wenke in een sin aan.
- d. Daar is steeds kandidate wat nie volledige sinne skryf nie. Telegramstyl of weglating van lidwoorde/onderwerp en/of gesegde van die sin lei daartoe dat die sin onvolledig saamgestel is en derhalwe nie punte verdien nie.
- e. Omskrywing van sinne: Kandidate wat die opsomming hoofsaaklik in hul eie woorde weergee, verloor gewoonlik punte. Hulle druk hulself (gewoonlik) swak uit sodra hulle die teks in hul eie woorde omskryf en neig dikwels om hul eie opinies te gee./die betekenis van die teks/wenk te verander.

Voorstelle ter Verbetering

- a. Onderrig leerders om die opsomming met die sewe wenke in een paragraaf te skryf. Hulle behoort hoofgedagtes en ondersteunende gedagtes te kan onderskei en hul antwoord in 'n samehangende paragraaf aan te bied.
- b. Vermoed onnodige inligting (verduidelikings/beskrywings).
- c. Die leerders behoort te beplan alvorens die finale paragraaf aangebied word. Trek egter die beplanning dood nadat die finale paragraaf geskryf is.
- d. Taalstrukture is 'n belangrike komponent van 'n samehangende paragraaf. Die leerders moet dus taalstrukture en -konvensies in die opsomming kan toepas. Paragraafkonvensies, m.a.w. verbindingswoorde en logiese ordening van wenke is noodsaaklik.
- e. Die leerders mag nie direkte aanhalings in hul opsommings aanbied nie. Onderrig leerders dat 'n aanhaling iets is wat verbatim oorgeskryf word. In 'n samevattende paragraaf is dit onaanvaarbaar. Indien een of meer van die woorde weggelaat word, of die sinsbou gewysig word, is dit nie meer 'n verbatim aangehaalde sin nie. Die finale produk moet egter steeds uit volledige sinne bestaan.
- f. Dui die aantal woorde aan die einde van die opsomming aan.

AFDELING C: TAALSTRUKTURE EN -KONVENSIES

VRAAG 3: ADVERTENSIE

Algemene foute en wanopvattinge

- a. Taalstrukture: Uit die nasien is dit duidelik dat die kandidate se kennis van taalstrukture en -konvensies nie altyd op gr. 12-vlak is nie, bv. Vr. 3.2, 3.3 en 3.7.
- b. Konteks: Kandidate bied soms 'n generiese antwoord aan wanneer byvoorbeeld die funksie van iets (hier die stervorm) geassesseer word. In hierdie geval moet die antwoord op die konteks van die teks van toepassing gemaak word, bv. Vr. 3.9: Op watter wyse ondersteun die stervorm in hierdie advertensie die slagspreuk, nl. 'Deur die bank beter as die beste.'

Voorstelle ter Verbetering

- a. Alle onderwysers moet die addendum t.o.v. taalstrukture en -konvensies wat by die KABV (bl. 103 tot 106) ingesluit is, bestudeer en seker maak dat alle aspekte deeglik onderrig en dikwels en voortdurend hersien word. Om taalstrukture en -konvensies vas te lê, sal baie meer gereelde klastoetse geskryf moet word. Drilwerk met betrekking tot basiese vaardighede, woordsoorte, woordvorming, betekenisleer, woordeskat en sinsbou moet geskied – lettergreepverdeling (Vr. 3.3) behoort nie vir gr. 12-kandidate problematies te wees nie.
- b. Onderrig leerders in die verbandlegging tussen visuele en geskrewe tekste.
- c. Onderrig leerders om die totale advertensie in ag te neem voordat hulle die vrae in Vr. 3 begin beantwoord.
- d. Onderwysers moet leerders bewus maak daarvan dat enige A/B of onderstreepte sinne/frases in 'n teks nie noodwendig van die oorspronklike advertensie deel is nie, maar deur die eksaminatore aangebring word om later in die vraag (Vr. 3.9) daarna te verwys.
- e. Leerders moet onderrig word om alle antwoorde op die spesifieke teks toe te pas, bv. Vr. 3.5, 3.7 en 3.8.
- f. Alle geleentheid moet gebruik word om kritiese taalbewustheid (KABV bl. 106) te onderrig. Die woord *aanname* (Vr. 3.7) sal dan vir leerders nie vreemd wees nie.

VRAAG 4: STROKIESPRENT

Algemene foute en Wanopvatting

- Kandidate se kennis oor taalstrukture en -konvensies is beperk; Vr. 4.1, 4.3, 4.4, 4.5, 4.6, 4.7 en 4.8 is onbevredigend beantwoord.
- Die geïmpliseerde betekenis (Vr. 4.3) word nie binne konteks beantwoord nie.
- Woordvorming, woordsoorte, spelling (aksenttekens) en kritiese taalbewustheid blyk 'n uitdaging vir die meeste kandidate te wees.

Voorstelle ter Verbetering

- Leerders moet die strokie in totaliteit lees en interpreteer.
- Begrippe soos *geïmpliseerde betekenis* en *visuele voorstelling* asook *afgeleide werkwoord* moet onderrig word.
- Gebruik vorige gr. 12-eksamen vraestelle se vrae (spesifiek Vr. 4) vir voorbereiding en/of hersiening. Die vorming van 'n afgeleide werkwoord soos *verlekker* behoort nie in gr. 12 vir leerders 'n uitdaging te wees nie.

VRAAG 5: ARTIKEL

Algemene foute en Wanopvatting

- Dis kommerwekkend dat min kandidate gewone taalstrukture, soos in Vr. 5.2, 5.3, 5.4, 5.5, 5.6, 5.7 en 5.8, nie kan beantwoord nie.

Voorstelle ter Verbetering

- Taalstrukture en -konvensies sal vanaf gr. 8 meer aandag moet geniet – dit is nie 'n aspek wat net in graad 12 onderrig kan word nie.
- Afrikaans Huistaal as vak is nie die spreektaal nie. Dis die wetenskap van 'n besondere taal; dit dui op die vaardigheidsvlak van die leerder en die vaardigheidsaanduiders wat in die *KABV* aangedui word, wat derhalwe deeglik onderrig moet word.
- Moedig leerders aan om in Afrikaans te léés: koerante, tydskrifte, advertensies, strokiesprente, storieboeke!

AFRIKAANS HUISTAAL VRAESTEL 2

4.4 OORSIG VAN LEERDERPRESTASIE IN VRAESTEL 2

Algemene Opmerkings

Die onderrig en assessering van letterkunde is net geslaagd as die volgende in die *KABV* in gedagte gehou word: Die doel van die onderrig van literêre tekste is om aan die leerders te wys hoe huistaal subtiel, intelligent, verbeeldingryk en vindingryk gebruik kan word. Dit beteken dat die twee kernvrae in poësie: *Wat word gesê? Hoe weet ek dit?*, sentraal in die bespreking van die gedig staan. Verder behoort die aspekte in die *KABV* wat op poësie van toepassing is, bestudeer te word soos wat dit op elke gedig betrekking het.

Die leerders behoort die voorgeskrewe drama te lees waarna die teks bestudeer word om die intrige en subintriges, die manier waarop die dramaturg die karakters openbaar, en hoe hulle deur die drama ontwikkel; milieu en agtergrond, tempo, tyd, die gebruik van beelde en simbole; dramatiese tegnieke, karakterisering, rol van die verteller/perspektief, tema en boodskap, agtergrond en milieu en invloed daarvan op karakter en tema, dramatiese struktuur: intrige en subintrige, stemming en toon, ironiese wending/afloop, verband tussen dialoog/monoloog/alleenspraak en handeling aan die leerder bekend te stel. Hierdie aspekte behoort nie generies bestudeer te word nie, maar binne die konteks van die teks – en die leerder behoort ook die teksinhoud sodanig te ken dat hierdie aspekte op die teks van toepassing gemaak kan word.

Net so behoort die leerder ook die roman te lees om eerstens bewus te raak van die narratief en die intrige van die roman. Daarna behoort aspekte soos moontlike betekenis en vertolkings van die storie; ondersoek hoe die skrywer taal gebruik om karakters te skep, karakters se interaksie met mekaar; milieu/ruimte, intrige en subintrige/spanningslyn, karakter en karakterontwikkeling, karakterisering, innerlike en uiterlike konflik, die rol van die verteller, temas en boodskappe, agtergrond en milieu en invloed daarvan op karakter en tema, stemming, ironiese wending/afloop, tydsverloop aan die hand van die roman ondersoek te word. Die leerder behoort in staat te wees om hierdie aspekte op die romaninhoud van toepassing te maak sodat besprekings binne konteks van die romaninhoud kan plaasvind.

Dit is dus belangrik om die voorgeskrewe werke te lees, bespreek, kontekstuele- en opstelvrae daarvoor te beantwoord en te leer. VRAESTEL 2 is nie 'n leesbegripoefening nie.

Wanneer die leerder onderrig word in die aspekte wat in die *KABV* voorkom, met die oog op die beantwoord van die opstelvraag, behoort die volgende in gedagte gehou te word: (1) Die leerders moet ('n reeks treffende) argumente aanbied om die vraagstelling te ondersteun. (2) 'n Reeks treffende argumente is stellings wat met relevante verduidelikings gemotiveer word./korrekte, gepaste aanhalings uit die roman/drama/gedig gemotiveer word./geparafraseerde aanhalings uit die roman/drama/gedig gemotiveer word. Daar moet gemeld word dat 'n treffende argument nie noodwendig in die formaat: punt, verduideliking én illustrasie is nie (alhoewel die leerder die argument wel in dié formaat kan aanbied). Verder is 'n literêre opstel 'n opstel wat aan al die konvensies van 'n opstel behoort te voldoen, o.a. register, styl en toon, sinsbou en paragrawe.

Kandidate wat goed gevaar het, het 'n deeglike kennis van die voorgeskrewe werke gehad en is deeglik onderrig in die aspekte wat die *KABV* vereis. Dus kon die kandidate die aspekte in die *KABV* op die teksinhoud van toepassing maak.

Die waarde van die inoefening van vorige jare se eindeksamenvraestelle moenie onderskat word nie.

4.5 ANALISE VAN LEERDERPRESTASIE IN VRAESTEL 2

Algemene foute en Wanopvattinge

- a. Kandidate wat nie goed vaar nie, het gebrekkige kennis oor die voorgeskrewe letterkunde en kan nie afleidings maak, vrae daaruit interpreteer en evalueer nie. Daar is kandidate wat nie in staat is om die letterkundige begrippe binne konteks van die spesifieke teks/reëls/versreëls te beantwoord nie, maar 'n generiese antwoord aanbied. Al die letterkundige begrippe soos wat die *KABV* voorskryf, moet onderrig word.
- b. Kandidate beskik nie oor die nodige woordeskat om hul begrip van die tekste uit te druk nie.
- c. Ander faktore wat 'n negatiewe invloed op die kandidate se prestasie het, sluit die volgende in:
  - * Onvermoë om instruksies uit te voer;
  - * Gebrekkige begrip aangaande die eise wat die vraag stel; en
  - * Aandag ontbreek by die lees van die teks wat lei tot onsuksesvolle beantwoording van vrae.

Algemene Foute en Wanopvattinge in AFDELING A

- a. Daar is kandidate wat nie uitkom by die kern van die opstelvraag (Vr. 1), 'spreker word betrek' by pogings om 'onsterflik' te wees, nie.
- b. Daar is kandidate wat poog om die opstelvraag (Vr. 1) te beantwoord deur slegs die teks te parafraseer en nie argumente aan te bied nie.
- c. Verder onderskei die kandidate nie tussen die spreker (AFDELING A) en die verteller (AFDELING B en C) nie, en verwys ook in sommige gevalle na die digter en die skrywer wanneer dit nie van toepassing is nie.
- d. Daar is gevalle waar die kandidate nie presies met hul antwoorde is nie. Die kandidate bied 'n lang antwoord met 'n aanloop wat nie met die vraag verband hou nie, aan. Indien meer as een antwoord aangebied word, stel die nasienriglyne dit duidelik dat slegs die eerste antwoord nagesien word. Dit beteken dan dat die derde antwoord die korrekte antwoord kan wees, maar dat die kandidaat die punt verbeur.
- e. 'n Generiese antwoord word soms aangebied en die antwoord word nie in verband met die konteks van die gedig/ spesifieke versreëls(s) gebring nie, bv. Vr. 2.2, 2.4, 2.5, 3.5, 4.4 en 4.6.
- f. By sommige vrae word dit vereis dat twee kante van die saak in die antwoord aangebied moet word, bv. Vr. 2.3, 2.6, 4.3 en 5.4.
- g. Indien die kandidaat die beeld wat geskep word in eie woorde omskryf, word die konvensies van die beeldspraak/ stylfiguur nie van toepassing op die antwoord gemaak nie (Vr. 3.2).
- h. Die vraagstelling word soms nie gelees nie wat tot antwoorde lei wat nie aanvaar word nie, bv. Vr. 4.3 waar die kandidaat ander funksies in die antwoord moet aanbied as wat in die vraagstelling gegee word.
- i. Dit is soms 'n uitdaging vir die kandidate om reëls/teksdele met mekaar te vergelyk.

Voorstelle ter Verbetering

- a. Die leerders moet in die beantwoording van die literêre opstel onderrig word. Hulle moet onderrig word om die stelling in die opstelvraag te ontleed voordat die opstelvraag beplan word.
- b. Verder moet die leerders onderrig word aangaande die formulering van argumente. Die leerder kan nie slegs die gedigteks parafraseer nie; elke argument moet met die vraag verband hou en op die gedigteks toegepas word.
- c. Die onderwysers moet die verskil tussen spreker en digter onderrig. In alle gedigte is daar 'n spreker aan die woord wat nie die digter is nie. In romans en dramas is daar 'n verteller aan die woord. Die funksie van die spreker/verteller moet onderrig word en (binne konteks) op die spesifieke teks(-uittreksel) van toepassing gemaak word.
- d. Die leerders behoort elke vraag te ontleed om die antwoord wat verwag word, presies aan te bied en nie omslagtig te antwoord nie.
- e. Onderrig die leerders om te weet dat die antwoorde in letterkunde (AFDELING A, B en C) nie los van die konteks staan nie, maar dat alle antwoorde binne konteks van die gedig/roman/drama/teksuittreksel aangebied moet word.
- f. Dit is belangrik dat die leerders geleer word om by aspekte, soos teenstelling/kontras (Vr. 2.3, 4.3), vrae oor die inhoud van versreëls wat bymekaar aansluit (Vr. 2.6, 5.4), ook by o.a. ironie, paradoks, oksimoron en vergelyking, twee kante van die saak in die antwoord aan te bied. By verskille moet die twee kante van die verskil in die antwoord aangebied word.
- g. Verder moet die leerders onderrig word om steeds die twee kante van die saak aan te bied indien die beeld wat geskep word, (bv. vergelyking) in eie woorde aangebied moet word.
- h. Die leerders moet elke vraag deeglik lees/ontleed om die vraag te beantwoord en om nie die beperking wat die vraag op die antwoord stel (Vr. 4.3), mis te lees nie.
- i. Indien die leerders meer oefening in die onderrigsituasie kry om tekste met mekaar te vergelyk, verskillende versreëls wat dieselfde aspek ondersteun, uit te ken en 'n antwoord te formuleer, sal hierdie vaardigheid leerders se prestasie verbeter.
- j. Tydens onderrig moet die leerders ook meer oefening in die beantwoording van ongesiene gedigte se vrae kry. Die leerders kan die ongesiene gedig se vrae beantwoord en daarna kan die vraagstelling en die gedig bespreek word.

Algemene Foute en Wanopvattinge in AFDELING B en C

- a. Dit blyk dat sommige kandidate voorafuitgewerkte opstelle as antwoord aanbied wat nie met die vraag verband hou nie. (Vr. 6, 8, 10, 12, 14, 16). Daar word slegs ongemotiveerde stellings aangebied en nie argumente (stellings wat gemotiveer is) nie. Literêre opstelle word sonder 'n inleiding en slot aangebied.
- b. Min kandidate beplan die opstel (bv. skematies) wat soms tot 'n herhalende, omslagtige aanbieding lei. Daar is ook gevalle waar die kandidate in storievertelling verval.
- c. Daar is kandidate wat nie die tweede deel van die vraag beantwoord nie (Vr. 7.3, 7.6, 7.12, 9.3, 9.6, 13.6, 13.2, 13.3, 13.5, 13.6, 13.10, 13.11.1, 15.7, 17.9).
- d. Soms bied die kandidate 'n reeks redes as antwoorde aan (Vr. 13.10, 13.6, 15.5, 15.6, 15.10, 17.3, 17.5) wanneer spesifiek een/twee/drie rede(s) as antwoord aangebied moet word.
- e. Wanneer verduidelikings/motiverings gegee word, is die verduidelikings/motiverings nie van toepassing op die vraagstelling en roman/drama nie, maar eerder generies (Vr. 7.4, 7.7, 7.11, 9.10, 9.5, 9.10, 13.3, 13.9).

- f. Die beperking in die vraagstelling word nie raakgelees nie (Vr. 7.2, 7.3, 7.6, 13.2, 13.3, 13.6, 17.11).
- g. Daar is kandidate wat nie die karaktereienskap kan gee nie, hulle gee eerder 'n vae, omslagtige omskrywing (Vr. 7.2).
- h. Dit blyk dat daar kandidate is wat oor 'n gebrekkige woordeskat beskik en daarom nie die vraagstelling verstaan nie, bv. 'handeling' (Vr. 15.1, 15.11, 17.1), 'funksioneel' (Vr. 5.3), 'geleentheid' (Vr. 7.4, 7.6, 9.6), 'omstandighede' (Vr. 13.10), 'suggereer' (Vr. 15.3), 'struktuur van die drama' (Vr. 15.6), 'onderskeidelik' (Vr. 15.7).
- i. Indien verskille, ironie, dramatiese ironie, verbande in die antwoord vereis word, bied sommige kandidate slegs een kant van die saak in die antwoord aan (Vr. 13.5, 13.8, 17.6).
- j. Sommige kandidate sukkel om te onderskei tussen wie die verteller is en watter tipe verteller daar is. Verder is dit 'n uitdaging om die verteller se algemene kenmerke op 'n spesifieke teks/reëls van toepassing te maak.
- k. Die kandidate beskik nie oor genoegsame inhoudskennis van die roman/drama om te weet wat die teks in die vraestel voorafgaan of wat daarna gebeur nie (Vr. 13.1, 15.8, 17.1) of om na 'n spesifieke geleentheid te verwys nie (Vr. 9.6).
- l. Sommige kandidate neem nie die punttoekenning in ag as leiding om die vraag te beantwoord nie. 'n Eenpuntvraag word dan in 'n aantal (soms omslagtige) sinne beantwoord.
- m. Multivlakvrae en vrae wat meer as een punt verdien, se antwoorde word in aaneenlopende sinne aangebied en nie altyd in die volgorde van die vraagstelling nie.

Voorstelle ter Verbetering

- a. Leerders moet die roman-/drama-inhoud deeglik onder die knie hê. Hulle moet kennis dra van die narratief en intrige en die aspekte in die *KABV* op die drama- en romaninhoud kan toepas. Die leerders moet kennis dra dat 'n gepaste inleiding en slot tot die samehang van die opstel bydra. Dan behoort die leerders in staat te wees om enige opstelvraag in AFDELING B en C te kan beantwoord.
- b. Deeglike beplanning van die literêre opstel (sonder om twee volledige weergawes van die opstel aan te bied) behoort aandag in die onderrigsituasie te kry.
- c. Die onderwyser moet die leerder onderrig in verskillende maniere van vraagstelling sodat hulle alle soorte vrae (en beperkings in vraagstelling) kan hanteer.
- d. Die onderwyser moet die leerder leer om met behulp van die punttoekenning vrae te beantwoord. Die leerder moet die vraag ontleed om die vraagdele te bepaal voordat dit beantwoord word. Verder moet die leerders die antwoord presies aanbied sonder om in omslagtigheid te verval.
- e. Die leerders moet onderrig word om te weet dat die antwoorde in letterkunde (AFDELING A, B en C) nie los van die konteks staan nie, maar dat alle antwoorde binne konteks van die gedig/roman/drama/teksuittreksel aangebied moet word en op die spesifieke teks/reëls toegepas moet word.
- f. Indien die leerders die vraagstelling ontleed, sal die beperking nie misgelees word nie. Deeglike oefening in die verskillende vraagstellings moet voortdurend geskied.
- g. Die karaktereenskappe en karakterisering van alle karakters in die roman/drama moet dééglik onderrig word.
- h. Begrippe, soos wat dit in die *KABV* voorkom, moet deel van die onderrig vorm. Verder moet leerders kennis neem van vorige jare se eindeksamenvraestelle en dit in die klas bespreek en oefen.

- i. Die leerders moet deeglik in die intrige van die roman/drama onderrig word. Verder moet die teks deeglik bestudeer word wat beteken dat die teks meer as een keer deur die leerder gelees moet word. Na die eerste lees moet leerders bewus wees van die verskille tussen die narratief (wat gebeur volgende?) en die intrige (waarom gebeur dit?); moontlike betekenis en vertolkings van die storie ondersoek; ondersoek hoe die skrywer taal gebruik om karakters te skep (beskrywing en direkte woorde); karakters se interaksie met mekaar; milieu/ruimte (beskrywende taal en toevallige verwysings regdeur die roman); probeer om, waar nodig, die onderliggende idees, gedagtes en ideologieë wat die gang van die roman bepaal, te ontrafel (verwys na die KABV, bl. 26 tot 28).
- j. Indien die leerders elke vraagdeel in 'n eie reël in die antwoordeboek beantwoord, vergemaklik dit die leerder se eie redigering om hom/haar te vergewis dat aan alle vraagdele in die antwoord voldoen word.

AFRIKAANS HUISTAAL VRAESTEL 3

4.6 OORSIG VAN LEERDERPRESTASIE IN VRAESTEL 3

Algemene Opmerkings

- a. Die kandidate hanteer die verskillende opdragte goed. Daar is nog sentrums waar die kandidate oor 'n gebrekkige kennis van opstelle of formate van transaksionele skryfwerk beskik.
- b. Waak teen kapstokopstelle – kandidate leer 'n voorafuitgewerkte opstel en probeer om dit in te pas by enige van die onderwerpe in die vraestel – dit stuur soms op mistasting af.

4.7 ANALISE VAN LEERDERPRESTASIE IN VRAESTEL 3

AFDELING A: OPSTELLE

Algemene Foute en Wanopvattinge

- a. Die kandidate wat Vr. 1.1 gekies het, het soms van die onderwerp afgedwaal en nie op die geheime gefokus nie, maar slegs in die algemeen oor 'n huis met 'n rooi dak geskryf.
- b. Enkele kandidate wat hierdie onderwerp (Vr. 1.2) gekies het, het punte verbeur aangesien die gevolge van die onregverdigheid (groot hartseer) nie in die opstel aangeraak is nie.
- c. Die kandidate wat die storm (Vr. 1.3) letterlik interpreteer het, het dikwels omslagtig geskryf terwyl die kandidate wat die onderwerp figuurlik interpreteer het, hulle beter van hul taak gekwyt het.
- d. Baie kandidate het baie interessante opstelle oor hierdie onderwerp geskryf (Vr. 1.4), terwyl ander nie die onderwerp baasgeraak het nie. Daar is enkele gevalle waar die kandidate op die politieke situasie gefokus het sonder om oneerbiedig/onbeleefd te skryf. Sommige kandidate het net oor die land geskryf en nie by die kleur en klank uitgekome nie.
- e. Die onderwerp (Vr. 1.5) het skitterende opstelle tot gevolg gehad. Die kandidate wat bloot oor die verloop van die seisoene in beskrywende opstelle geskryf het, het nie die onderwerp deeglik ontgin nie.
- f. Verskillende tipes opstelle is na aanleiding van die visuele prikkel (Vr. 1.6.1) aangebied. Alhoewel dié prentvoorstelling tot kreatiwiteit lei, het kreatiwiteit by die kandidate ontbreek. Die onderwerp het ook tot positiewe interpretasies gelei, bv. die samewerking tussen die diverse Suid-Afrika, die invloed van vriendskappe en spanwerk.
- g. Kandidate het die onderwerp (Vr. 1.6.2) positief interpreteer en goeie tot uitstekende opstelle geskryf. Die kandidate wat die onderwerp figuurlik aangepak het, het nie altyd in die skryfwerk geslaag nie, aangesien die figuurlike betekenis nie deurlopend aangewend is nie.

- h. Die onderwerp (Vr. 1.6.3) het hom tot 'n verskeidenheid interpretasies geleen. Die kandidate het in die opstelle gefokus op hul potensiaal, drome, ondervindings en herinneringe. Hierdie onderwerp het by sommige kandidate gelei tot 'n omslagtige beskrywing wat nie gefokus het op die titel wat die kandidaat aangebied het nie.

Voorstelle ter Verbetering

- a. Leerders moet pertinent geleer word om die vrae en instruksies baie deeglik te lees, dan die onderwerpe te analiseer, te beplan en uiteindelik te skryf.
- b. Ekstra aandag moet aan die struktuur van opstelle geskenk word (*KABV*, bl. 31 tot 35). Lang, lomp paragrawe en sinne lei tot growwe foute en veroorsaak dat kandidate onnodig gepenaliseer word. Hulle moet geleer word om korter sinne, een-woord-paragrawe en afwisseling van sinslengtes met vrug te gebruik.
- c. Onderrig die leerders ook om bewus te wees van toon, register en styl by die verskillende registers.
- d. Die basiese kenmerke van 'n opstel moet onderrig word – funksionele paragrafering, korrekte sinsbou, korrekte puntuasie, gepaste woordgebruik. Dit verseker goeie skryfwerk.
- e. Die belangrikheid van skryf moet reeds vanaf gr. 8 benadruk word; ook die uniekheid van hierdie vraestel, nl. dat dit die kandidaat se eie kreatiewe skryfwerk is wat beoordeel word.
- f. Hierdie vraestel toets kreatiwiteit en nie kennis nie! Oorspronklike skryfwerk is belangrik.
- g. Progressie in enige opstel verseker dat die spreekwoordelike goue draad slaag – die ontwikkeling en uitbrei van detail tot in die slot.
- h. Die slot moet die verrassingsfaktor bevat, maar terselfdertyd ook die saambindende faktor.
- i. Vermy 'mooi-skrywery'. Die sukses van goeie skryfwerk lê opgesluit in die eenvoud van raak beskrywing, fyn waarneming, en slim skryfwerk.
- j. Interpretasie van die opstelonderwerp moet onderrig word, veral die verskillende sienings en invalshoeke vir een onderwerp. Dan eers leer leerders om anders en nuut na 'n onderwerp te kyk.
- k. Gee aandag aan die interpretasie van die visuele prikkels.
- l. Die sukses van 'n goeie skryfstuk hang ook af van geïntegreerde taalonderrig in die klas. Onderrig dus die volgende (dit is ook op AFDELING B van toepassing):
- * Funksionele paragrafering en tipografie;
  - * Kritiese taalbewustheid – om die regte woord in die regte konteks te gebruik;
  - * Die gebruik van lidwoorde; mens moet dit doen i.p.v. 'n mens ...
  - * Die gebruik van aanhalingstekens;
  - * Die korrekte en funksionele gebruik van leestekens en woorde;
  - * Die lydende vorm en die gebruik van die hulpwerkwoord van vorm: was word in plaas van is gebruik;
  - * Die korrekte gebruik van voorsetsels, bv. ek gaan saam my vriende is verkeerd; saam met my vriende;
  - * Die los en vas skryf van woorde, bv. op pad, op soek, nog steeds;

- * Die korrekte gebruik van die direkte rede in 'n opstel. Waak teen te veel direkte rede in die opstel, dit kan verkeerd gebruik word en onnodige leestekenfoute word begaan. Onthou die opstel is nie 'n dialoog nie;
- * Die betreklike voornaamwoord, bv. wat, wanneer, word verkeerd gebruik in sinne. Let ook op die gebruik van as, dus, dan en soos; en
- * Onderrig die intensiewe vorm wat vas geskryf moet word.

AFDELING B: TRANSAKSIONELE SKRYF

- a. Alhoewel hierdie onderwerp (Vr. 2.1) die gewildste onderwerp is, het kandidate vergeet om die adres by te voeg. Ander formaatfoute wat begaan word, sluit die aanhef en slot wat weggelaat word, in.
- b. Die formele brief (Vr. 2.2) was 'n gewilde keuse, maar die kandidate begaan formaatfoute (adres, aanhef en afsluiting). Die formele toon bly vir baie kandidate 'n probleem, terwyl die informele *jy- en jou- aanspreekvorm* feitlik deur die bank voorgekom het. Die onderwerp is ook deur enkeles verkeerd geïnterpreteer; die planne om die dorp te verfraai is nie verduidelik nie en/of goedkeuring daarvoor is nie gevra nie.
- c. 'n Groep kandidate het nie die onderwerp (Vr. 2.3) ontgin nie, hulle het nie by die selfone as noodsaaklike hulpmiddel in die **klaskamer** uitgekóm nie, terwyl ander kandidate hierdie onderwerp deeglik ontgin het.
- d. Dit blyk dat die dekbrief (2.4) nie aan alle kandidate onderrig is nie. Verder het die kandidate nie die opdrag korrek geïnterpreteer dat hulle die dekbrief namens 'n ander persoon moes skryf nie.
- e. Die informele verslag (Vr. 2.5) was 'n gewilde keuse en die formaat is in die algemeen korrek aangebied.
- f. Die kandidate het die onderhoud (Vr. 2.6) as 'n artikel of 'n dialoog aangebied. Min kandidate het 'n inleidende sin/ paragraaf/scenario geskryf. Verder is daar soms te lank gegroet en na mekaar se welstand verneem voordat die opdrag, om oor die grootste struikelblok wat die ster in sy/haar lewe moes oorkom, aangespreek is.

Voorstelle ter Verbetering

- a. Die formaat, styl struktuur, spesifieke doel en teikengroep van verskillende skryfstukke moet onderrig word.
- b. Die onderwyser moet die leerders onderrig dat 'n spesifieke register by 'n bepaalde skryfstuk pas